

"Evet, izzet ve azamet isterler ki, esbab, perdedar-ı dest-i kudret ola aklın nazarında. Tevhid ve ehadiyet isterler ki, esbab ellerini çeksinler, tesir-i hakikiden." açıklar mısınız, insan müessir değilse neden mesul oluyor?

Mesul olmak ile müessir olmak arasında çok fark vardır. **Allah dışında hiç bir varlığın ve sebebin tesiri yoktur.** Her şeyi halk ve idare eden Allah'tır.

Ancak şu varki; insan iradesi ile her şeyi tercih edebilir. Bu ya hayır ya da şer olabilir. İmtihan gereği olarak Allah, kullarını tercihlerinde serbest bırakmıştır. İşte insanın mesuliyeti bu noktada devreye girer. Yani tercihi yapan, isteyen insan olduğu için mesuliyet'te insana aittir.

İrâde-i cüz'iyeye-i insaniye ve cüz-i ihtiyâriyesi, çendan zayıftır, bir emr-i itibârîdir; fakat Cenâb-ı Hak ve Hakîm-i Mutlak, o zayıf, cüzî irâdeyi, irâde-i külliyesinin taallûkuna bir şart-ı âdi yapmıştır. Yani, mânen der: **"Ey abdim, ihtiyârınla hangi yolu istersen, seni o yolda götürürüm. Öyle ise mesuliyet sana âittir."**

Teşbihte hatâ olmasın, sen bir iktidarsız çocuğu omzuna alsan, onu muhayyer bırakıp, "Nereyi istersen seni oraya götüreceğim" desen; o çocuk yüksek bir dağ istedi, götürdün. Çocuk üşüdü yahut düştü. Elbette, "Sen istedin" diyerek itâb edip, üstünde bir tokat vuracaksın. İşte, Cenâb-ı Hak, Ahkemü'l-Hâkimîn, nihayet zaafıta olan abdin irâdesini bir şart-ı âdi yapıp, irâde-i külliyesi ona nazar eder.

"Elhâsıl: Ey insan! Senin elinde gayet zayıf, fakat seyyiâtta ve tahribâtta eli gayet uzun ve hasenâtta eli gayet kısa cüz-i ihtiyârî nâmında bir irâden var. O irâdenin bir eline duâyı ver ki, silsile-i hasenâtın bir meyvesi olan Cennete eli yetişsin ve bir çiçeği olan saadet-i ebediyeye eli uzansın. Diğer eline istiğfarı ver ki, onun eli seyyiâttan kısalsın ve o şecere-i mel'unenin bir meyvesi olan zakkum-u Cehenneme yetişmesin.

Demek, duâ ve tevekkül meyelân-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi, istiğfar ve tevbe dahi meyelân-ı şerri keser, tecavüzâtını kırar." (1)

(1) bk. [Sözler, Yirmi Altıncı Söz.](#)